

**РОЗВИТОК ТА ЗРОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ У
КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ПОРІВНЯНЬ**

О.Г. Осауленко

*доктор наук з державного управління, професор,
член-кореспондент НАН України,
заслужений економіст України,
в. о. ректора Національної академії статистики, обліку та аудиту
Державної служби статистики України,*

Н.О. Парфенцева

*доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри статистики
Національної академії статистики, обліку та аудиту
Державної служби статистики України,*

В.В. Попова

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємств
Національної академії статистики, обліку та аудиту
Державної служби статистики України,*

Вступ. Проблема виявлення джерел економічного зростання та розвитку є ключовою для теорії і практики економічної науки. Теоретичні напрями вирішення даної проблеми реалізується у розробленні відповідних концепцій, цілісних вчень і моделей. У межах теоретичної науки обґрунтовуються умови досягнення динамічної рівноваги на товарних, ресурсних і грошових ринках, визначаються впливові фактори та вклад кожного фактору у процес збільшення суспільного продукту, розглядається природа якісних зрушень.

Розкриття практичного аспекту даної проблематики є одним із найважливіших напрямів удосконалення методології статистичних досліджень. Статистична детермінація економічного зростання та розвитку полягає у досягненні вимірності економічних параметрів відповідних впливових факторів та емпіричній конкретизації їх прояву. Саме у межах методології статистики розкривається реальний прояв економічного розвитку. Відповідні дослідження передбачають досягнення достовірного рівня вимірювання та оцінювання

економічного розвитку у цілісній системі статистичних показників за єдиною шкалою.

Ступінь наукової цінності результатів економічних досліджень відповідає ступеню дотримання цілісності теорії і практики. Статистика економічного розвитку, яка не базується на обґрунтованій економічній теорії, не спроможна оперувати найважливішими показниками, надати достовірну характеристику явищам та процесам, які вивчаються, і в кінцевому підсумку може перетворитися у статистику заради статистики. Відповідно і теоретичні положення, не підкріплені достовірною інформаційною базою статистичної аналітики, позбавлені наукової цінності та залишаються сам-на-сам з власними загальними міркуваннями. Стосовно даного аспекту наукового пошуку, лауреат нобелівської премії 1989 р. Трюгве Хаавельмо (Haavelmo) зазначає: “Як не дивно, хороша економічна теорія, що добре описує деякі економічні відносини, може не піддаватися чисельному вираженню на основі даних, отриманих з економіки. Це так звана “задача ідентифікації”... Ще одна група проблем, які треба розв’язати – пошук методів реального вимірювання тих економічних відносин, які можна було б осмислено зіставляти з фактами (після прояснення питання ідентифікації)” [1, с. 226].

Вітчизняні науковці здійснили суттєвий вклад в удосконалення системи державної статистики наближенням її до міжнародних статистичних класифікацій [2]. Разом з тим, масштаб окресленої проблематики виходить далеко за межі суто статистичної науки і має розглядатись на більш широкому міжгалузевому рівні.

Постановка задачі. Метою даного дослідження є порівняльний аналіз короткострокового та довгострокового трендів економічного розвитку в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне осмислення джерел економічного зростання і розвитку почало формуватись та поширюватись у вигляді закінчених наукових концепцій наприкінці 40-х років ХХ-го століття. До декомпозиції факторів процесу економічного зростання та розвитку за

певними ознаками наукову спільноту спонукало посилення відмінностей у реальному економічному стані різних країн. Відповідне уявлення почало формуватись на основі теоретичних положень таких класиків економічної наукової думки, як А. Сміт, Т. Мальтус, Д. Рікардо, які ключовими факторами економічного зростання вважали виробничі ресурси та якість їхнього розміщення, а рушійними силами економічного розвитку – природні механізми ринкового регулювання.

Недосконалість даного підходу давалась взнаки як через посилення суперечностей у межах теоретичної науки, так і через збільшення розриву між висновками теоретичних положень та результатами їхнього запровадження на практиці. Діалектичні зміни у економічному розвитку суспільства поступово переорієнтували світоглядні акценти теоретиків на доповнення досліджень виробничих факторів впливовими факторами інноваційних та організаційних аспектів політики держави та міжнародних впливів. З послідовним оновленням базових теоретичних положень економічного зростання і розвитку, концепцій та моделей регулювання, актуалізуються питання переходу до принципово нової проблематики розбудови методології статистичних досліджень.

У залежності від підходів до причин нестабільності економічного зростання та розвитку, прихильники тих чи інших теорій наголошують на різних аспектах та механізмах впливу. Виокремлення найбільш значущих факторів у відповідних теоретичних моделях дає змогу наблизити їх до практичного виконання задач прогнозування і регулювання економічного зростання і розвитку. Ретроспективний огляд даного логічного взаємозв'язку демонструє придатність теоретичних підходів для побудови відповідних статистичних моделей.

Класичний підхід побудований у координатах сукупного попиту (обсяги споживання, інвестиції, витрати на чистий експорт і витрати на державне споживання) і сукупної пропозиції (кількість і якість природних і трудових ресурсів, обсяг основного капіталу та рівень науково-технічного прогресу).

Темп економічного зростання обумовлюється взаємодією цих факторів у системі вільної ринкової взаємодії.

Монетаристська концепція співзвучна з класичною у баченні системи ринкової конкуренції як механізму забезпечення макроекономічної стабільності гнучкістю цін і заробітної плати. Відповідно до переконань монетаристів, саме надмірне державне регулювання спричиняє дестабілізацію економіки, є неефективним, бюрократизованим, та пригнічує реалізацію підприємницького ресурсу.

Кейнсіанська концепція заперечує здатність забезпечити економічну стабільність механізмами саморегулювання вільного ринку. Дане положення пояснюється тим, що зміни сукупного попиту впливають на рівень виробництва і зайнятість, породжуючи коливання ділової активності, що призводить до періодичних сплесків інфляції і безробіття. Таким чином теоретично обґрунтовується необхідність здійснення активної фіскальної і кредитно-грошової політики держави у забезпеченні розвитку економіки.

Монетаристська і кейнсіанська теорії передбачають принципово відмінні підходи до побудови моделі забезпечення економічного розвитку. У першому випадку йдеться про дотримання рівняння обміну, у другому наголос робиться на управлінні сукупними витратами та їх складовими.

Розбіжності у теоретичному баченні основ економічного розвитку породжують різні, подекуди суперечливі, підходи до декомпозиції факторів економічного зростання та розвитку [3, 4, 5]. Наприклад, в залежності від кількості значущих факторів, можна виокремити однофакторні моделі (Р. Харрода, Є. Домара), багатфакторні моделі (П. Дугласа-Ч. Коба, Е. Деннісона, Р. Солоу, Я. Тінбергена) та балансові моделі (В. Леонтєва, Г. Шермана) [6, 7, 8].

Однофакторні моделі характеризуються чіткою визначеністю вихідних факторів. У моделі Є. Домара - це середня потенційна продуктивність капіталовкладень, частка заощаджень у національному доході, щорічний приріст чистих капіталовкладень, щорічні чисті капіталовкладення. У моделі

Р. Харрода - це темпи зростання національного доходу, капіталомісткість, частка заощаджень у національному доході та гарантований темп зростання, який забезпечує динамічну рівновагу між фактичними заощадженнями і очікуваними інвестиціями. Висока придатність цих моделей до статистичних вимірювань супроводжується значним рівнем невизначеності у частині статистичного оцінювання економічного розвитку. Це породжує значні розбіжності як у межах теоретичних висновків, так і між прогнозованими та отриманими результатами на практиці.

У багатофакторних моделях спостерігається спроба усунення зазначеної принципової вади однофакторних моделей шляхом введення параметра економічного розвитку. Модель Дугласа-Кобба містить коефіцієнт пропорційності "А", який поєднує усі ті фактори, які не пов'язані з витратами на капітал і робочу силу, має узагальнений характер та невизначену методику розрахунку. У моделі Я. Тінбергена введено показник фактору часу, який має суто описовий характер і покликаний відображати якісні зміни у величині зростання сукупного обсягу виробництва, пов'язані з витратами праці, капіталу і науково-технічного прогресу. Модель Р. Солоу містить показник "залишок Солоу", який визнається науковцями як якісна складова економічного зростання та яка обумовлена факторами, що не піддаються точному вимірюванню. Відсутність прямих економічних категорій робить рівняння Р. Солоу суто теоретичним і непридатним для емпіричної перевірки. Спробу врахування впливу розвитку на економічне зростання робить Дж. Мід, який так само вводить додатковий коефіцієнт для відображення впливу науково-технічному прогресу на приріст національного доходу. Введення різного роду коефіцієнтів для відображення впливу на економіку певних факторів розвитку є безумовним прогресом теоретичної науки. Разом з тим, побудовані таким чином теоретичні моделі не дають відповіді на принципове питання методологічного оснащення для статистичної перевірки їх достовірності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що апробація існуючих моделей не дає ані теоретичних, ані практичних

задовільних результатів. При цьому центральне місце у проблематиці розроблення методології статистичного вимірювання і оцінювання економічного розвитку займають такі відправні теоретичні питання, як:

- відсутність достовірної визначеності у межах існуючих теоретичних положень щодо закономірностей економічного розвитку, що унеможливило здійснення формальних процедур декомпозиції цього процесу за факторами для побудови відповідних статистичних моделей;

- відсутність цілісної теоретичної моделі, а відтак, і підґрунтя для розроблення інструментарію статистичного дослідження взаємозв'язку економічного зростання і економічного розвитку та впливу на нього продуктивності окремих виробничих факторів, сукупної факторної продуктивності та ступеню досконалості технологій;

- показники економічного зростання різних країн не спростовують гіпотезу щодо умовної конвергенції темпів приросту ВВП (тобто, короткострокові темпи приросту країн поступово сходяться до визначених сталих довгострокових рівнів), але спростовують гіпотезу щодо безумовної конвергенції (тобто, однаковості довгострокових темпів приросту ВВП для різних країн).

- спростовання гіпотези щодо безумовної конвергенції (однаковості довгострокових темпів приросту ВВП для різних країн) та підтвердження гіпотези щодо умовної конвергенції (короткострокові темпи приросту ВВП різних країн поступово сходяться до визначених сталих рівнів).

Результати дослідження. Стан української економіки та рівень життя пересічних українців висвітлений у численних публікаціях, з яких випливає наступне: "ми живемо не у кризі, ми перебуваємо у соціальній та економічній прострації, ми ледве животіємо у посткризовому стані. Зрозуміло, чому ми в ньому опинились, і, по суті, знаємо, як можна з нього вибратись. Але чому не вибираємося, це загадка як для світового товариства, так і, певною мірою, для нас" [9]. Статистичні дослідження підтверджують дане судження: не зважаючи на додатні темпи приросту ВВП в Україні у період 2000-2008 рр. та 2010-

2012 рр., тренд довгострокового економічного зростання проходить паралельно осі ОХ, а у 2014 р. українська економіка навіть не вийшла на показники 1990 р.

Окреслення характеру змін української економіки, здійснене шляхом вибіркового міждержавного порівняння статистичних показників темпів приросту ВВП з такими європейськими країнами, як: Франція (Західна Європа), Польща (Східна Європа), Білорусь (країна колишнього СРСР) (рис. 1).

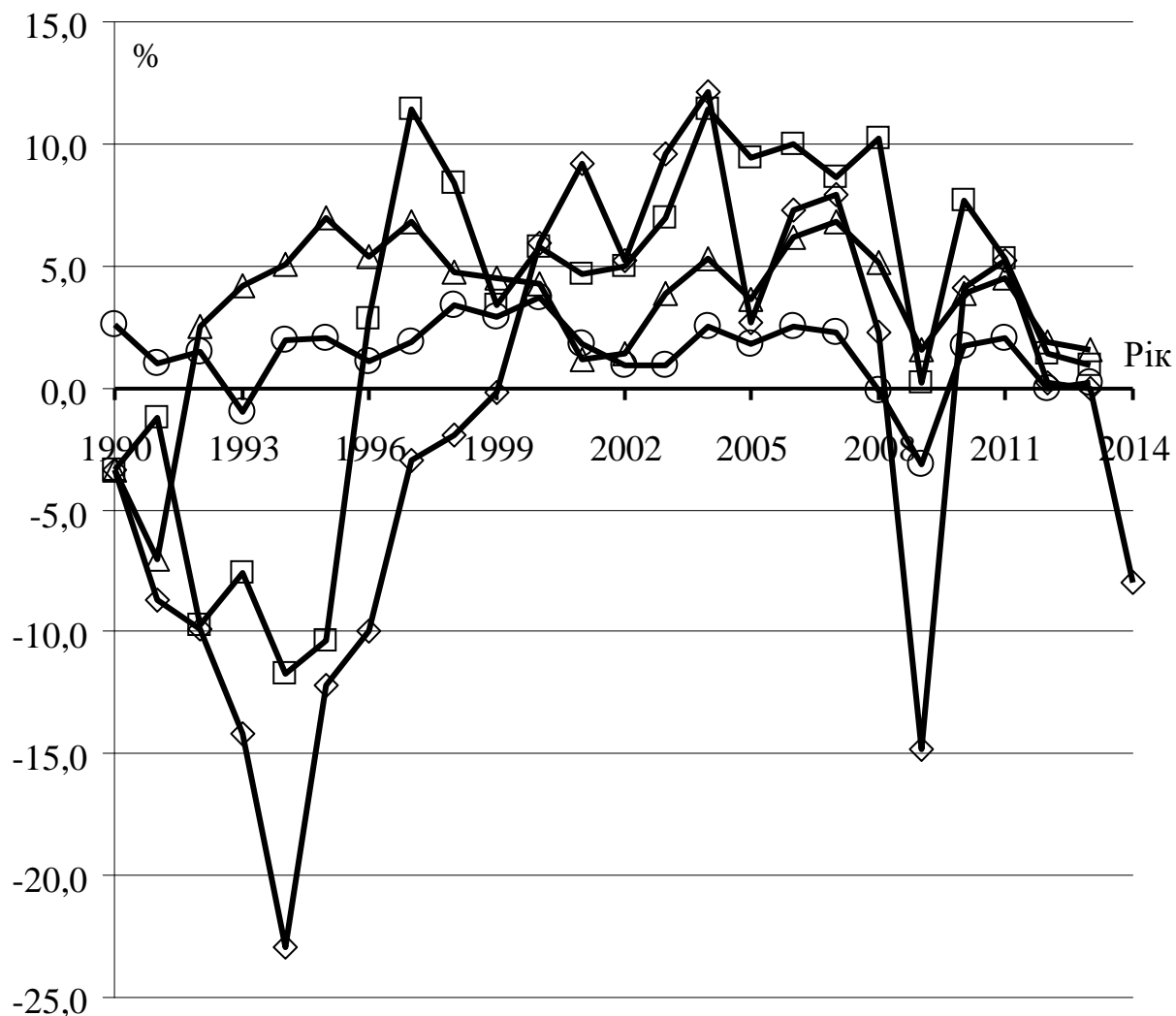

Рис. 1. Темпи зміни ВВП:

◆ - Україна; □ - Білорусь; ▲ - Польща; ○ - Франція.

Тут і надалі слід взяти до уваги, що за абсолютним показником ВВП Франції у 2013 р. більший у 5,3 разів порівняно з Польщею, у 38,1 разів порівняно з Білоруссю, і у 15,4 разів порівняно з Україною (Розмір ВВП у 2013 р. у доларах США за поточним курсом. Без урахування інфляції: Україна –

177,4306 млрд. доларів; Франція – 2,7349 трлн. доларів; Польща – 517,5428 млрд. доларів; Білорусь – 71,7095 млрд. доларів [10]).

Порівняння за період 1990-2013 рр. показує, що в Україні амплітуда коливань темпів приросту ВВП є найбільшою і складає 35 пп. - від найбільшого падіння темпів приросту у 1994 р. (-22,9%) до найвищого його значення у 2004 р. (12,1%), а середні темпи приросту ВВП в Україні за цей період є від'ємними (-1,5%). Франція, при найменшій амплітуді коливань (- 6,8 п. п., від -3,1% у 2009 р. до 3,7% у 2000 р.), має найнижчі середні додатні темпи приросту ВВП (1,4%). У Польщі середні темпи приросту ВВП за досліджуваний період є найвищими порівняно з іншими країнами і складають 3,4%. Але амплітуда коливань при цьому більша у 2 рази, аніж у Франції – 14,2 пп. (від найменшого значення – 7,2% у 1991 р. до найбільшого додатного 7,0% у 1995 р.).

Темпи приросту ВВП у Білорусі найбільше всього корелюють з темпами приросту ВВП в Україні (коефіцієнт кореляції щільний додатний та становить 0,80). Це може бути пояснене спільним економічним минулим і перебуванням тривалий час у межах єдиної економічної системи. Натомість середні темпи приросту ВВП у Білорусі, на відміну від України, є додатними і становлять 2,9%, амплітуда коливань також є однією з найвищих і складає 23,1 пп. (від найнижчого від'ємного у -11,7% у 1994 р. до найбільшого додатного 11,4 % у 2004 р.).

Щорічне коливання темпів приросту ВВП вважається короткостроковим і є складовою довгострокового тренду економічного зростання країни, що визначає її довгострокову компоненту. Довгострокова компонента економічного зростання зумовлена переважно структурою національної економіки, кількістю залучених у виробництво факторів та динамікою їхньої продуктивності. Вона показує, скільки товарів та послуг спроможна виробити національна економіка та визначається наявністю фундаментальних факторів (праця, капітал, природні ресурси та підприємницькі здібності) та сукупною

факторною продуктивністю. Як правило, довгострокова компонента має незначні відхилення від загального тренду.

Короткострокові коливання економіки та їх циклічна поведінка відносно загального тренда розглядаються як випадковості, причини та шляхи виникнення яких різні економічні теорії та підходи інтерпретують по різному. Наприклад, школа макроекономічного аналізу найбільш вагомою причиною виникнення короткострокових циклічних коливань вважає коливання обсягу інвестицій, які через мультиплікатор та акселератор впливають на загальні обсяги виробництва. Прихильники нової класичної теорії вважають, що короткострокові коливання зумовлені пропозицією грошей. У теорії реального бізнес-циклу вважають, що ці короткострокові коливання зумовлені несподіваним шоками у реальному секторі.

Відповідно, вплив на циклічність короткострокових коливань національної економіки відносно довгострокового тренду здійснюють певною системою заходів - експансіоністською бюджетною політикою, збільшенням державних інвестицій, нарощуванням грошової маси, зменшенням процентних ставок, тощо. Ці заходи передбачають утримання національної економіки на висхідному тренді, тобто, на траєкторії довгострокового економічного зростання.

Пріоритетне значення для дослідження економічного розвитку мають фактори, що впливають на сукупний довгостроковий тренд. Траєкторія довгострокового економічного зростання так само зумовлена певними факторами. Д. Родрік (Dani Rodrik), один із розробників теорії довгострокового економічного зростання, усі фактори, що є – визначальними для цього процесу, умовно розподіляє на три групи [11]:

- ендогенні (внутрішні), до яких належать забезпеченість національної економіки виробничими факторами та сукупна факторна продуктивність;
- частково ендогенні, до яких належить взаємодія національної економіки з зовнішнім світом та інститути. Рівень інституційного розвитку характеризує якість формальних та неформальних суспільно-політичних меж взаємодії

економічних агентів, правил та масштабів державного втручання у економіку, які створюють необхідні умови для розвитку. Інституційні структури, насамперед права власності, дотримання прав фізичних та юридичних осіб, виконання контрактів, виступають джерелом довгострокового економічного зростання і розвитку;

– екзогенні (зовнішні), тобто ті, які зумовлені географічним розташуванням країни, кліматом, забезпеченістю природними ресурсами, корисними копалинами та наявністю навігаційних шляхів.

Особливо Д. Родрик наголошує на ролі інституцій та інститутів: хоча він відносить їх до частково ендогенних факторів економічного зростання, вони, відповідно до його теорії, є визначальними як для сукупної факторної продуктивності та взаємодії з зовнішнім світом, так і для екзогенної складової економічного зростання.

Довгострокові тренди економічного зростання досліджуваних країн відображає зміна ВВП відносно базового року (рис. 2). Як демонструють наведені статистичні дані, конфігурація кривих довгострокових трендів економічного зростання суттєво відрізняється від конфігурації наведених вище кривих темпів приросту ВВП.

У 1990-2014 рр. Польща демонструє зростання ВВП у 2,3 рази з відповідною найбільш стрімкою динамікою довгострокового тренда та, відповідно, найбільшим кутом нахилу відносно осі ОХ. ВВП Білорусі за цей період зросло майже у 2 рази, Франції - у 1,4 рази (абсолютний розмір ВВП у даному разі не береться до уваги).

ВВП України у 2014 р. становить тільки 64% від ВВП 1990 р. з майже горизонтальним трендом довгострокових змін, паралельним відносно осі ОХ. Тобто, Україна протягом 25 років навіть не спромоглася вийти на показники 1990 р., а довгостроковий тренд її економічного зростання все більше розходиться не тільки з Польщею, а навіть і з Білоруссю.

В Україні був певний період, коли довгостроковий тренд її розвитку почав демонструвати додатну динаміку - це період 2000-2007 рр. Але

економічне зростання 2000-2007 рр. так і не перетворилося у сталу довгострокову тенденцію. Пояснити це можна наступним: його підґрунтям були екстенсивні фактори та сприятлива зовнішня кон'юнктура - суттєве збільшення експорту за рахунок продажу сільськогосподарської сировини та продукції металургійної галузі, які фактично себе вичерпали.

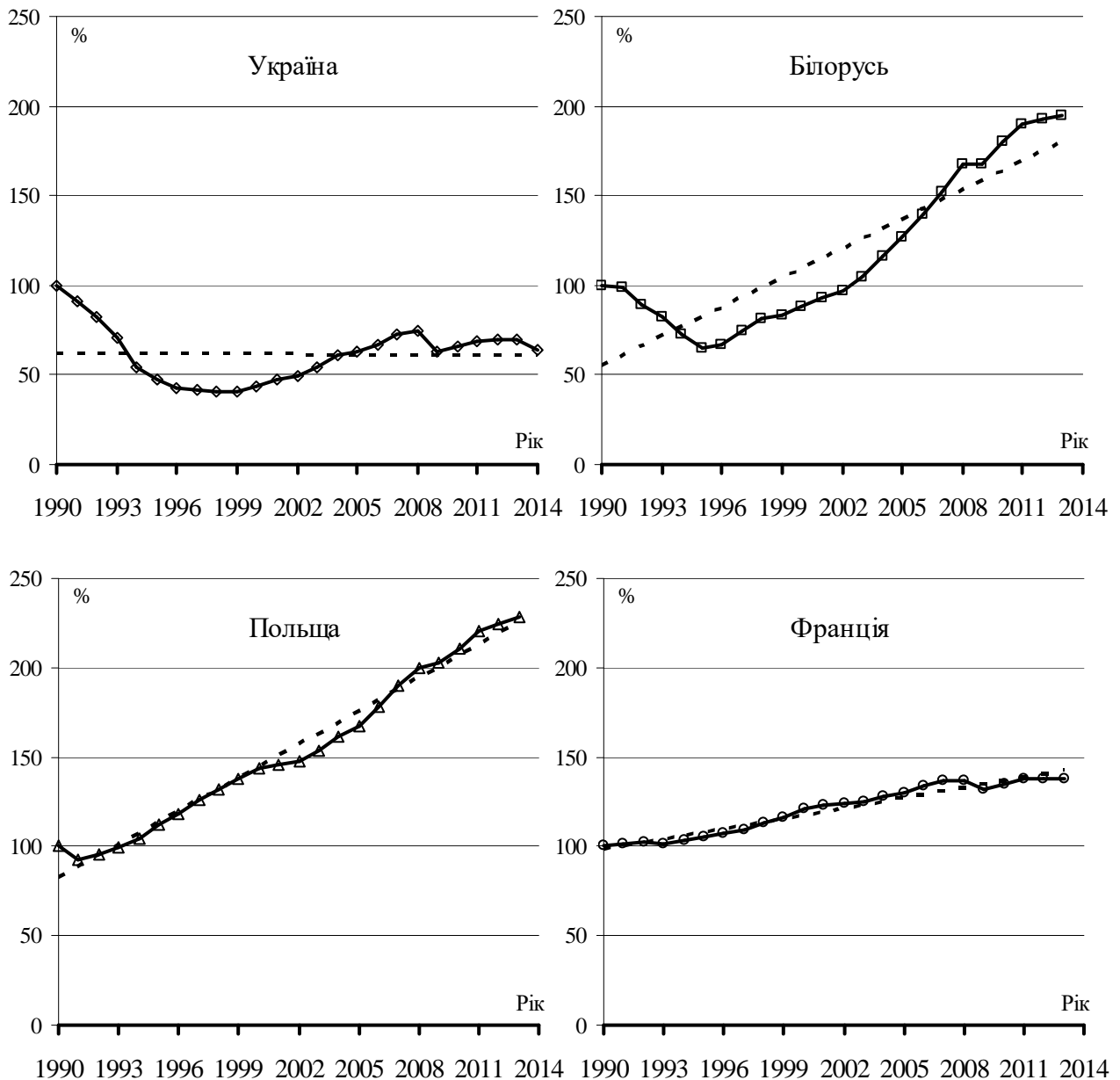

Рис. 2. Темпи зміни ВВП, 1990 р. = 100:

—◇— - Україна; —□— - Білорусь; —△— - Польща; —○— - Франція.

Виходом з цієї ситуації могла б бути стратегія випереджального розвитку, яка б базувалася на інституційних та структурних реформах національної економіки та яка б забезпечила щорічні темпи приросту ВВП на рівні 4-6%, істотне збільшення обсягів виробництва, та, як наслідок, підвищення рівня життя пересічних громадян. Але такого не відбулося, Україна так і не змогла вийти на високі додатні темпи приросту ВВП 2000-2004 рр., по українській економіці найболючіше вдарила світова фінансово-економічна криза, яка і зумовила середній від'ємний темп економічного зростання та спадний кут нахилу довгострокового тренду.

Принциповим є питання: чи доцільно Україні утримуватись на тому довгостроковому тренді, який демонструє суцільний застій, і що потрібно зробити, щоб вийти на більш динамічні показники?

Для визначення причин негативного довгострокового тренду економічного зростання в Україні застосуємо факторну методику Д. Родрика. Аналіз наявності факторів економічного зростання, відповідно до його концепції, показує, що Україна має могутній потенціал у вигляді як ендегенних факторів, так і частково ендегенних та екзогенних – найбільша країна за територією у Європі, яка має унікальні природні ресурси, корисні копалини та надзвичайно вдале географічне розташування. Не зважаючи на від'ємний приріст населення протягом майже усього досліджуваного періоду, Україна все ще має один з найпотужніших потенціалів за фактором праця у Європі. Окрім того, на момент виходу з колишнього Радянського Союзу Україна отримала самий потужний промисловий потенціал – частка промисловості у структурі ВВП України на період 1990 р. була найбільшою порівняно з іншими країнами – вихідцями з СРСР.

Щодо інститутів та інституцій, які повинні забезпечувати дотримання загальних прав і свобод громадян, їхніх прав власності, рівні конкурентні можливості усім економічним агентам та реалізацію підприємницького ресурсу кожного, то в Україні існують певні проблеми, а вітчизняні та західні науковці одноголосно наполягають на терміновому запровадженні інституційних

реформ. Отже, можна припустити, що головною причиною розходження довгострокових траєкторій економічного зростання України та інших країн, виступають саме інститути, які опосередковано впливають і на сукупну факторну продуктивність (яка зумовлена рівнем застосовуваних технологій), і на взаємодію України з зовнішнім світом (наприклад, структура експорту і імпорту), і на екзогенні фактори.

Інституційні та технологічні зміни теоретиками розглядаються як головні детермінанти економічного зростання та соціально-економічного розвитку. Найбільш ґрунтовно визначив їхній вплив на соціально-економічний розвиток країни один із патріархів інституційної економіки, Нобелівський лауреат Дуглас Норт: “Технологічні зміни та інституційні зміни – це головні детермінанти соціального та економічного розвитку, причому як в тому, так і в іншому випадку виникають риси залежності від минулого” [12, с. 134]. Відповідно до його гіпотези, розходження траєкторій економічного розвитку різних країн пояснюється різною історією становлення інститутів, а те, що показники економічного зростання різних країн поступово сходяться до визначених сталих довгострокових рівнів, зовсім не означає, що країни вийдуть на однаковий тренд економічного зростання.

Тобто, він так само відхиляє наявність безумовної конвергенції, або однаковість довгострокових темпів приросту ВВП для різних країн: “Головна загадка людської історії – як пояснити широку дивергенцію (розходження) траєкторій історичних змін. Як трапилося, що суспільства стали розвиватися по історичних траєкторіях, що розходяться? Чому суспільства так відрізняються одне від одного?” [12, с. 22]. Або: “Залежність від траєкторії попереднього розвитку означає, що історія має значення. Не можна зрозуміти альтернативи, з якими ми стикаємося сьогодні (і визначити їхній зміст в процесі моделювання економічної діяльності), не простеживши шлях інкрементного розвитку інститутів. Але зараз ми знаходимося ще в самому початку вирішення важкої задачі – вивчення тих результатів, до яких призводить ефект залежності від траєкторії попереднього розвитку” [12, с. 131].

Інший відомий науковець, Андрій Несторенко, наголошуючи на провідній ролі інститутів та інституцій, також зауважив, що розвиток економічної системи підпорядковується принципу залежності від минулої траєкторії, “тому вона розвивається під впливом не імпульсів до рівноваги, а норм, організаційних структур і технологій, що раніше склалися, і різні системи рухаються “розбіжними траєкторіями”. Однак на мезо- і макрорівні не знайдено повного практичного підтвердження цьому “економічному фаталізму”” [13].

Послідовне оволодіння базовими положеннями теорії економічного розвитку, концепціями і моделями регулювання економіки спонукало до розроблення та впровадження об’єктивних та адекватних статистичних показників вимірювання та оцінювання економічного розвитку, покликаних розкрити механізми активного впливу на прогресивний розвиток макросистеми [14, с. 138-146].

Структуризація формування ВВП за якісними ознаками (інститути та інституції, досконалість та енергетична ощадливість застосовуваних технологій, екзогенно-ендогенна орієнтація національної економіки, домінуючі споживачі та види економічної діяльності) дозволяє визначити вагомість та пріоритети перетворень.

Дослідженнями встановлено, що найбільш значущими та впливовими факторами економічного розвитку є інститути та інституції. Тобто, вони потребують першочергової уваги на найбільших змін, а якість економічного розвитку та його темп на 50% залежить саме від них. Разом з тим, саме інституційна складова економічного розвитку є найбільш необізнана не тільки в теоретичному аспекті, але і на предмет методологічного інструментарію статистичних обстежень.

Висновки.

Генезис концепцій економічного розвитку дозволяє зробити такі висновки:

– у переважній більшості концепцій саме економічне зростання ототожнюється з розвитком, але національна економіка є складною соціально-

економічною системою, і тому її розвиток повинен відбуватися як в кількісному напрямі (нарощування матеріальних благ та засобів виробництва), так і в якісному, тобто позначатися на соціально-інституційних показниках;

- надмірний акцент на кількісні показники економічного зростання, захоплення його зовнішніми проявами призводить до виникнення проблем та диспропорцій як в соціальній, так і в інституційній сфері, що має довгострокові наслідки;

- об'єктивне вимірювання та оцінювання економічного розвитку національної економіки має ґрунтуватися на засадах системного дослідження якісних показників. Потрібно робити наголос на системному дослідженні, а процес економічного розвитку повинен бути збалансованим та відбуватися за всіма складовими макросистеми та на різних її рівнях;

- економічний розвиток є унікальним явищем для певних соціально-економічних умов, тому його доцільно розглядати в контексті розвитку конкретної макросистеми, її історії та національного менталітету. Запозичення досвіду інших країн для вирішення національних проблем має здійснюватись на основі ретельного методологічного опрацювання та адаптації до специфічних умов;

- дослідження підґрунтя та передумов становлення української економіки вказують на існування великої кількості причинно-наслідкових зв'язків її економічного розвитку з її недавнім минулим, пов'язаним з перебуванням України у складі СРСР.

Україна однозначно окреслила свої перспективи, довгострокові цілі і пріоритети, які визначені та закріплені основоположними документами нашої держави. Ці перспективи полягають у формуванні конкурентоспроможної моделі економіки у політико-соціальному та демократично-правовому полі з обов'язковим інтегруванням у світовий економічний простір. Чітко зорієнтованою є визначена в угоді про асоціацію з Європейським Союзом геополітична спрямованість стратегічного курсу України - набуття членства у цьому союзі.

Курс на інтеграцію до Європейського Союзу потребує чіткої конкретизації визначених стратегічних орієнтирів економічного розвитку України, глибини та напряму внутрішніх перетворень та усвідомлення логіки трансформаційних процесів. Це стосується у першу чергу інституційних змін з поступовим дрейфом їх у бік інститутів європейського зразка; запровадження новітніх енергозберігаючих технологій; розвитку та збільшення місткості внутрішнього ринку, що дозволить уникнути впливу зовнішньої кон'юнктури, тощо. Курс України на набуття членства у ЄС є природним наслідком ментальності українців, втіленням їхніх світоглядних принципів та демократичних традицій, а також логічним результатом формального здобуття незалежності у 1991 році.

Використані джерела:

1. Економетрика та держава загального добробуту (Нобелівська лекція 7 грудня 1989 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nobel.org.ua/images/laureats/6/1989/haavelmo.pdf> — Заголовок з екрана.
2. Парфенцева Н. О. Міжнародні статистичні класифікації в Україні. Розвиток і впровадження : [монографія] / Н. О. Парфенцева. — К. : ВПД “Формат”, 2009. — 600 с.
3. Долан Э. Д. Макроэкономика / Э. Д. Долан, Д. Е. Линдсей; [пер. с англ.] — СПб.: Литера плюс, 1996. — 408 с.
4. Милль Дж. С. Основы политической экономии / Дж. С. Милль; [пер. с англ.] — М.: Прогресс, 1980. — 496 с.
5. Мэнкью Н. Г. Макроэкономика / Н. Г. Мэнкью; [пер. с англ.] — [4-е изд.] — М.: Изд-во МГУ, 1994. — 736 с.
6. Пиндайк Р. Микроэкономика / Р. Пиндайк, Д. Рубинфельд ; [пер. с англ.] — СПб.: Питер, 2002. — 606 с.
7. Сакс Дж. Д. Макроэкономика. Глобальный подход / Дж. Д. Сакс, Ф. Б. Ларрен ; [пер. с англ.] — М.: Дело, 1996. — 848 с.

8. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи ; [пер. с англ.] — М.: Дело ЛТД, 1996. — 864 с.
9. Онищенко В. П. Онтологічний контекст економічної кризи / В. П. Онищенко // Економіка України. — 2014. — №4. — С. 4—17.
10. Світовий банк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktp_cd&idim=country:UKR:BLR:SYR&hl=uk&dl=uk#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gdp_mktp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&idim=country:UKR:BLR:POL:FRA&ifdim=region&hl=uk&dl=uk&ind=false
11. Dani Rodrik. Understanding Economic Policy Reform. In Journal of Economic Literature, march 1996, vol XXXIV, number 1
12. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Дуглас Норт ; [пер. с англ. А.Н. Несторенко]. — М.: Фонд экономической книги “Начала”, 1997. — 180 с.
13. Несторенко А. О чем не сказал Уильям Баумоль: вклад XX столетия в философию экономической деятельности / А. Несторенко // Вопросы экономики. — 2001. — №7. — С. 4—17.
14. Попова В. В. Статистична ідентифікація теорій економічного розвитку : методологія та практика вимірювання : [монографія] / В. В. Попова — К. : ВПД “Формат”, 2010. — 426 с.

Анотація

Дослідження, здійснене відповідно до концептуальних положень Д. Родріка, демонструє диспропорції в частині інституційної складової ендогенних та екзогенних факторів економічного зростання та розвитку. Аналіз статистичних даних показує суттєві відмінності у характері поведінки траєкторій трендів довгострокового економічного зростання України та обраних для порівняння країн. Курс на інтеграцію до Європейського Союзу потребує конкретизації стратегічних орієнтирів економічного розвитку

України, глибини та напряму внутрішніх перетворень та усвідомлення логіки трансформаційних процесів.

Ключові слова: економічний розвиток, короткостроковий та довгостроковий тренд економічного зростання, міжнародні порівняння, Д. Родрік, ендогенні та екзогенні фактори, інститути, інституційні зміни.

Аннотация

Исследование, выполненное в соответствии с концептуальными положениями Д. Родрика, демонстрирует диспропорции в части институциональной составляющей эндогенных и экзогенных факторов экономического роста и развития. Анализ статистических данных показывает существенные различия в характере поведения траекторий трендов долгосрочного экономического роста Украины и выбранных для сравнения стран. Курс на интеграцию в Европейский Союз требует конкретизации стратегических ориентиров экономического развития Украины, глубины и направления внутренних преобразований и осознание логики трансформационных процессов.

Ключевые слова: экономическое развитие, краткосрочный и долгосрочный тренд экономического роста, международные сопоставления, Д. Родрик, эндогенные и экзогенные факторы, институты, институциональные изменения.

Summary

The development and growth of Ukrainian economy in context of international comparisons

The nature of the changes in the Ukrainian economy is regarded by the indexes of short-term and long-term rates of GDP growth in international comparisons to such European countries as France (Western Europe), Poland (Eastern Europe) and Belarus (former USSR countries). Based on the statistics proved that the Ukrainian economy for 24 years is in permanent crisis; not achieved even figures of 1990 .; annual GDP growth rate has the highest amplitude fluctuations and long-term growth trend is almost parallel to the axis OX.

To determine the causes of long-term negative trend of economic growth in Ukraine was applied methodology of factor analysis. The analysis carried out in accordance with the provisions of the D. Rodrik conceptual reveals disparities in the institutional component of endogenous and exogenous factors of economic growth and development. Analysis of statistical data shows significant differences in the behavior of trajectories long-term growth trends Ukraine and selected for comparison countries. The institutional component is considered as a powerful factor mediated effects on total factor productivity and the Ukraine interaction with the outside world. Major attention and major institutional changes require it leverage on the economy. Ukraine clearly outlined their perspective, long-term goals and priorities that have been identified and fixed fundamental public documents. These perspectives is to build a competitive economic model of political-social-democratic and legal framework of compulsory integration into the global economy. The policy of integration into the European Union requires the specification of strategic guidelines Ukraine's economic development, depth and direction of internal change and awareness logic transformation processes. This applies primarily institutional change with a gradual drift towards the institutions of the European standard; introduction of new energy-saving technologies; development and increasing the capacity of the domestic market, thus avoiding the negative impact of external conditions and the advantage of joining the European Economic Area.

Keywords: economic growth, short-term and long-term trend of economic growth, international comparisons, D. Rodrik, endogenous and exogenous factors, institutions and institutional change.